ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (tretia komora)

zo 6. júla 2006 *

Vo veci C-53/05,

ktorej predmetom je žaloba o nesplnenie povinnosti podľa článku 226 ES, podaná 9. februára 2005,

Komisia Európskych spoločenstiev, v zastúpení: P. Andrade a W. Wils, splnomocnení zástupcovia, s adresou na doručovanie v Luxemburgu,

žalobkyňa,

proti

Portugalskej republike, v zastúpení: L. Fernandes a N. Gonçalves, splnomocnení zástupcovia,

žalovanej,

* Jazyk konania: portugalčina.

SÚDNY DVOR (tretia komora),

v zložení: predseda tretej komory A. Rosas, sudcovia J. Malenovský (spravodajca), J.-P. Puissochet, A. Borg Barthet a A. Ó Caoimh,

generálna advokátka: E. Sharpston,
tajomník: R. Grass,

so zreteľom na písomnú časť konania,

po vypočutí návrhov generálnej advokátky na pojednávaní 4. apríla 2006,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Svojou žalobou Komisia Európskych spoločenstiev navrhuje, aby Súdny dvor určil, že Portugalská republika si nesplnila svoje povinnosti, ktoré jej vyplývajú z článkov 1 a 5 smernice Rady 92/100/EHS z 19. novembra 1992 o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami v oblasti duševného vlastníctva (Ú. v. ES L 346, s. 61; Mim. vyd. 17/001, s. 120, ďalej len „smernica").

Právny rámec

Právna úprava Spoločenstva

2 Siedme odôvodnenie smernice je sformulované takto:

„Keďže autori a výkonní umelci potrebujú k výkonu svojej tvorivej činnosti primerané príjmy, ktoré sú základom pre ďalšiu tvorivú a umeleckú činnosť a investície potrebné najmä na výrobu fonogramov a filmov sú mimoriadne vysoké a riskantné; keďže možnosť zabezpečenia takéhoto príjmu a návratnosti takejto investície môžu byť efektívne realizované len pomocou primeranej právnej ochrany príslušných nositeľov práv".

3 Článok 1 smernice uvádza:

„1. V súlade s ustanoveniami tejto kapitoly ustanovia členské štáty s výnimkami podľa článku 5 právo udeliť súhlas alebo zakázať nájom a vypožičiavanie originálov a rozmnožení diel chránených autorským právom a ostatných predmetov uvedených v článku 2 ods. 1.

2. Na účely tejto smernice ‚nájom' znamená sprístupnenie na použitie na časovo obmedzené obdobie na účely priameho alebo nepriameho hospodárskeho alebo obchodného prospechu.

3. Na účely tejto smernice ‚požičiavanie' znamená sprístupnenie na použitie na časovo obmedzené obdobie, nie však na účely priameho alebo nepriameho hospodárskeho alebo obchodného prospechu, ak sa uskutočňuje prostredníctvom verejnosti prístupných zariadení.

4. Práva uvedené v odseku 1 sa predajom originálu a rozmnožením autorských diel a iných predmetov ochrany uvedených v článku 2 ods. 1 ani iným aktom ich šírenia nevyčerpajú."

4 Článok 5 ods. 1 až 3 smernice určuje:

„1. Členské štáty môžu ustanoviť, pokiaľ ide o verejné vypožičiavanie, výnimky z výhradného práva podľa článku 1 za predpokladu, že aspoň autori dostanú odmenu za takéto vypožičiavanie. Členské štáty môžu voľne určiť výšku tejto odmeny tak, aby zodpovedala ich kultúrnopolitickým záujmom.

2. Ak členské štáty nezavedú výhradné právo na vypožičiavanie podľa článku 1 na fonogramy, filmy a počítačové programy, zavedú aspoň odmenu pre autorov.

3. Členské štáty môžu oslobodiť od platenia odmeny podľa odsekov 1 a 2 určité kategórie zariadení."

Vnútroštátna právna úprava

5 Smernica bola prebratá do portugalského právneho poriadku zákonným dekrétom č. 332/97 z 27. novembra 1997 (*Diário da República* I, séria A, č. 275 z 27. novembra 1997, s. 6393, ďalej len „zákonný dekrét").Vo svojej preambule tento zákonný dekrét upresňuje:

„Tento zákonný dekrét zakladá verejné výpožičné právo diel chránených autorským právom, ale nadobudnutie jeho účinnosti v portugalskom právnom poriadku sa vykoná v rámci hraníc vytýčených právnymi predpismi Spoločenstva, dodržiavajúc kultúrnu osobitosť a úroveň rozvoja krajiny, ako aj opatrenia a usmernenia v oblasti kultúrnej politiky, ktoré z nich vyplývajú."

6 Podľa článku 6 zákonného dekrétu:

„1. Autor má právo na odmenu v prípade verejného vypožičiavania diela alebo rozmnožením diela.

2. Vlastník zariadenia, ktoré sprístupní verejnosti originál alebo rozmnoženinu diela, je zodpovedný za zaplatenie odmeny...

3. Ustanovenia tohto článku nie sú uplatniteľné na verejné, školské a univerzitné knižnice, na múzeá, verejné archívy, verejné fondy a neziskové súkromné inštitúcie."

Konanie pred podaním žaloby

7 Dňa 19. decembra 2003 Komisia v súlade s konaním upraveným v článku 226 prvom odseku ES zaslala Portugalskej republike výzvu na splnenie povinnosti, ktorou vyzvala tento členský štát, aby uplatnil ustanovenia smernice.

8 Po tom, čo sa oboznámila s odpoveďou Portugalskej republiky na zmienenú výzvu, Komisia 9. júla 2004 vydala odôvodnené stanovisko, ktorým vyzvala tento členský štát, aby prijal opatrenia nevyhnutné na dosiahnutie súladu so stanoviskom v lehote dvoch mesiacov od jeho doručenia.

9 V uvedenom odôvodnenom stanovisku sa Komisia domnieva, s odkazom na zákonný dekrét, že Portugalská republika neprijala opatrenia nevyhnutné na zabezpečenie prebratia článkov 1 a 5 smernice.

10 Keďže Portugalská republika neodpovedala na spomínané stanovisko, Komisia sa rozhodla podať túto žalobu.

O žalobe

Argumentácia účastníkov konania

11 Podľa Komisie článok 6 ods. 3 zákonného dekrétu oslobodzuje od povinnosti zaplatiť poplatok za výpožičné právo všetky služby ústrednej štátnej správy, všetky

organizácie patriace do nepriamej štátnej správy ako verejné zariadenie a verejné združenia, ako aj všetky služby a organizácie miestnej štátnej správy a miestnej samosprávy. K tomuto zoznamu treba pripojiť všetky právnické osoby založené podľa súkromného práva, ktoré vykonávajú úlohy verejného charakteru, akými sú verejnoprospešné administratívne právnické osoby a rovnako súkromné školy a univerzity, ako aj vo všeobecnosti všetky neziskové súkromné organizácie. Teda koniec koncov ide o to, že od povinnosti zaplatiť poplatok je oslobodené každé zariadenie verejného vypožičiavania.

12 Článok 5 ods. 3 smernice však stanovuje, že členské štáty nemôžu oslobodiť všetky kategórie zariadení, ako to určuje zákonný dekrét, ale iba niektoré z nich. Portugalská republika takto konala mimo hraníc vytýčených smernicou a tento zákonný dekrét nepochybne jednoducho bráni dosiahnuť cieľ, na ktorý sa smernica zameriava, a to zabezpečiť, že tvorivá a umelecká práca je primerane odmenená.

13 Komisia ďalej poukazuje na úzku príbuznosť medzi vypožičiavaním diela verejnými orgánmi a organizáciami a nájmom diela obchodníkmi. V oboch prípadoch ide o hospodárske využívanie chránených diel. Rozdiel zákonnej ochrany, ktorú požívajú chránené diela v členských štátoch, má vplyv na fungovanie vnútorného trhu a môže spôsobiť skreslenie hospodárskej súťaže. Vypožičiavanie diel, kníh, fonogramov, videogramov predstavuje pozoruhodný rozsah činnosti. Osoby, ktoré hospodársky využívajú tieto diela a predmety, ich však nekupujú a z toho vyplýva ušlý zisk pre autorov a tvorcov.

14 Komisia dodáva, že preto, aby mohli členské štáty bezodplatne poskytnúť kultúrne diela svojim občanom, členské štáty sú povinné odmeniť všetkých tých, ktorí

prispievajú k fungovaniu knižníc, to znamená nielen pracovníkov, ale najmä autorov týchto diel. Odmena autorov zodpovedá spoločným záujmom Spoločenstva.

15 Vo svojej obrane Portugalská republika uvádza, že článok 5 smernice, a obzvlášť jeho odsek 3, je „kompromisným textom", nepresným, ťažko vyložiteľným a môže byť zdrojom spochybňovania, pokiaľ ide o jeho význam a účinky. Zámerom bolo tiež vypracovať otvorené a pružné znenie textu zmieneného ustanovenia s cieľom zohľadniť osobitné úrovne kultúrneho rozvoja rôznych členských štátov. Okrem toho smernica nič neuvádza, pokiaľ ide o význam zmieneného článku.

16 Portugalská republika sa ďalej domnieva, že z prebratia smernice vyplýva priamo problém výberu „kategórií zariadení" a nepriamo otázka, či osoby, ktorým je nepriamo určená smernica, môžu alebo nemôžu, a pokiaľ áno, do akej miery, môžu mať výhody rovnako alebo takmer rovnako z ustanovení tejto smernice, ktorá splnomocňuje členské štáty stanoviť výnimky z platenia odmeny určenej v článku 5 ods. 1 smernice v oblasti verejného vypožičiavania. Táto otázka odkazuje na otázku týkajúcu sa rozporu medzi odsekom 3 tohto istého článku a zásadami rovnosti zaobchádzania, nestrannosti, solidarity a sociálnej súdržnosti. Oslobodenie určitých „kategórii zariadení" od zaplatenia poplatku za verejné vypožičiavanie by však malo za následok, že portugalskí občania by nemali prístup a nemohli by využívať duševné diela za rovnakých podmienok. Navyše nositelia práv by museli v zásade získať primerané príjmy v rámci výkonu svojich práv na rozmnoženie a šírenie diela.

17 Okrem toho Portugalská republika zastáva názor, že akty verejného vypožičiavania sú okrajové, keďže dotknutý trh je ohraničený na vnútroštátne územie a jeho dôležitosť je taká malá z hospodárskeho hľadiska, že táto situácia by nemohla zasiahnuť vnútorný trh. Je teda možné vyvodiť záver, že ciele kultúrneho rozvoja sú dôležitejšie ako nevýhody vyplývajúce pre vnútorný trh. To je dôvod, pre ktorý je ich odstránenie v rozpore so zásadou proporcionality.

18 Nakoniec uvedený členský štát tvrdí, že s ohľadom na kultúrne osobitosti a na rôzne úrovne rozvoja členských štátov, prijatie nového režimu verejného vypožičiavania a jeho prijatie do vnútroštátnych právnych poriadkov na základe zásady subsidiarity zostáva vo sfére právomocí uvedených štátov.

Posúdenie Súdnym dvorom

19 Na úvod treba povedať, že jediným predmetom sporu medzi Komisiou a Portugalskou republikou je otázka týkajúca sa významu, ktorý treba dať ustanoveniam článku 5 ods. 3 smernice, podľa ktorých členské štáty môžu osloboditť „určité kategórie zariadení" od zaplatenia odmeny stanovenej v odseku 1 tohto istého článku.

20 Podľa ustálenej judikatúry je potrebné pre výklad ustanovenia práva Spoločenstva zohľadniť nielen jeho pojmy, ale tiež jeho kontext a ciele, ktoré sledujú právne

predpisy, ktorých je súčasťou (pozri najmä rozsudky z 18. mája 2000, KVS International, C-301/98, Zb. s. I-3583, bod 21, a z 19. septembra 2000, Nemecko/Komisia, C-156/98, Zb. s. I-6857, bod 50).

21 Najskôr pokiaľ ide o znenie článku 5 ods. 3 smernice, je dôležité skonštatovať, že tento článok sa zameriava na „určité kategórie zariadení". Z toho teda jasne vyplýva, že zákonodarca nemal v úmysle umožniť členským štátom oslobodenie všetkých kategórií zariadení od platenia odmeny stanovenej v odseku 1 uvedeného článku.

22 Ďalej na základe článku 5 ods. 3 smernica umožňuje členským štátom odchýliť sa, z dôvodu verejného vypožičiavania, od všeobecnej povinnosti odmenenia autorov, ktorá je uvedená v odseku 1 tohto článku. Podľa ustálenej judikatúry však ustanovenia smernice, ktoré sa odchyľujú od všeobecnej zásady zakotvenej v tej istej smernici, musia byť striktne vykladané (rozsudok z 29. apríla 2004, Kapper, C-476/01, Zb. s. I-5205, bod 72).

23 Okrem toho článok 5 ods. 3 nemožno vykladať v tom zmysle, že umožňuje úplné vylúčenie uvedenej povinnosti zaplatiť odmenu, keďže takýto výklad by mal za následok zbavenie odseku 1 uvedeného článku podstaty, a tým aj zbavenie tohto ustanovenia potrebného účinku.

24 Napokon vzhľadom na hlavný cieľ smernice, ako presnejšie vyplýva zo siedmeho odôvodnenia, cieľom tejto smernice je zaručenie primeraného príjmu autorov

a výkonných umelcov a zachovanie návratnosti mimoriadne vysokých a riskantných investícií, ktoré si vyžaduje zvlášť výroba fonogramov a filmov (rozsudok z 28. apríla 1998, Metronome Musik, C-200/96, Zb. s. I-1953, bod 22).

25 Z toho vyplýva, že oslobodenie všetkých kategórií zariadení, ktoré vykonávajú takéto vypožičiavania, od povinnosti zakotvenej v článku 5 ods. 1 smernice, by zbavovalo autorov odmeny, ktorá zabezpečuje návratnosť nimi vynaložených investícií, čo by tiež malo dosah na tvorenie nových diel (pozri rozsudok Metronome Musik, už citovaný, bod 24). Za týchto podmienok prebratie smernice, ktoré by viedlo k takémuto oslobodeniu všetkých kategórií zriadení, by bolo priamo v rozpore s cieľom tejto smernice.

26 Portugalská republika v skutočnosti nepopiera to, že prebratie smernice, ako vyplýva zo zákonného dekrétu, vedie k oslobodeniu všetkých kategórií vymenovaných v bode 11 tohto rozsudku.

27 Za týchto podmienok môže byť prípustné, že portugalská právna úprava má za následok oslobodenie všetkých kategórií zariadení verejného vypožičiavania od povinnosti zaplatiť odmenu stanovenú článkom 5 ods. 1 smernice.

28 Preto, aby odôvodnil takéto opatrenie, uvedený členský štát uvádza rôzne tvrdenia, avšak žiadne z nich nemôže byť považované za opodstatnené.

29 Po prvé Portugalská republika tvrdí, že trh verejného vypožičiavania je v podstate vnútroštátny a bezvýznamný z hospodárskeho hľadiska. Z toho vyplýva, že obvyklé fungovanie vnútorného trhu by nemohlo byť postihnuté touto situáciou a že na základe zásady subsidiarity činnosť verejného vypožičiavania by mala zostať v oblasti právomoci členských štátov.

30 Za predpokladu, že zmienený členský štát by takto mal v úmysle poprieť platnosť smernice, je však dôležité pripomenúť, že mimo lehoty určenej článkom 230 ES nemožno kritizovať zákonnosť aktu prijatého zákonodarcom Spoločenstva, ktorý sa stal konečným voči tomuto štátu. Z ustálenej judikatúry totiž vyplýva, že členský štát sa nemôže účinne dovolávať nezákonnosti smernice alebo rozhodnutia, ktoré mu je určené, ako dôvodu obrany voči žalobe o neplatnosť založenej na nesplnení tohto rozhodnutia alebo na porušení tejto smernice (pozri najmä rozsudky z 27. októbra 1992, Komisia/Nemecko, C-74/91, Zb. s. I-5437, bod 10; z 25. apríla 2002, Komisia/Grécko, C-154/00, Zb. s. I-3879, bod 28, a z 29. apríla 2004, Komisia/Rakúsko, C-194/01, Zb. s. I-4579, bod 41).

31 V každom prípade Súdny dvor už rozhodol tak, že tak ako iné práva priemyselného a obchodného vlastníctva výlučné práva vyplývajúce z literárneho a umeleckého vlastníctva môžu zasiahnuť do výmeny tovarov a služieb, ako aj do vzťahov hospodárskej súťaže vo vnútri Spoločenstva. Z tohto dôvodu na tieto práva, hoci sú upravené vnútroštátnymi právnymi predpismi, sa vzťahujú požiadavky Zmluvy ES a v dôsledku toho sa začleňujú do oblasti jej vecnej pôsobnosti (rozsudok z 20. októbra 1993, Phil Collins a i., C-92/92 a C-326/92, Zb. s. I-5145, bod 22).

32 Takto v rozpore s tým, čo tvrdí Portugalská republika, rozdiel zákonnej ochrany, ktorú požívajú chránené kultúrne diela v členských štátoch vzhľadom na verejné

vypožičiavanie, môže ovplyvniť obvyklé fungovanie vnútorného trhu Spoločenstva a skresliť hospodársku súťaž.

33 Po druhé uvedený členský štát tvrdí, že nositelia autorských práv v zásade už získali odmenu z dôvodu práv rozmnoženia a šírenia ich diel.

34 Úkony hospodárskeho využívania chráneného diela, akými je verejné vypožičiavanie, však majú odlišný charakter, ako je predaj alebo akýkoľvek iný zákonný úkon šírenia. Právo na vypožičiavanie totiž zostáva medzi početnými právami autora napriek predaju hmotného nosiča, ktoré obsahuje dielo. Okrem toho právo na vypožičiavanie sa nevyčerpáva predajom alebo akýmkoľvek iným šírením, zatiaľ čo právo na šírenie jestvuje presne len v prípade prvého predaja v Spoločenstve, a to nositeľom práv alebo s jeho súhlasom (pozri v tomto zmysle rozsudok Metronome Musik, už citovaný, bod 18 a 19).

35 Po tretie Portugalská republika uvádza, že článok 5 ods. 3 smernice je otvorený a pružný preto, aby vzal do úvahy kultúrny rozvoj každého členského štátu a že výraz „určité kategórie zariadení" si vyžaduje výklad „s variabilnou geometriou".

36 Článok 5 ods. 3 smernice však nemôže, ako je uvedené v bode 22 tohto rozsudku, byť vykladaný v tom zmysle, že umožňuje úplné odchýlenie sa od povinnosti zaplatiť odmenu zakotvenú v odseku 1 tohto článku.

37 Po štvrté Portugalská republika tvrdí, že existuje rozpor medzi článkom 5 ods. 3 smernice a zásadami rovnosti zaobchádzania, nestrannosti, solidarity a sociálnej súdržnosti. Oslobodiť iba niektoré „kategórie zariadení" od zmienenej povinnosti zaplatiť odmenu by totiž znamenalo umožniť to, že portugalskí občania by nemali prístup a nemohli by využívať duševné diela za rovnakých podmienok.

38 V tejto súvislosti oslobodenie niektorých zariadení verejného vypožičiavania, zakotvené v článku 5 ods. 3 smernice, od povinnosti zaplatiť odmenu zmienenú v odseku 1 tohto článku umožňuje členským štátom, tým, že im ponecháva na výber rozhodnutie o tom, na aké zariadenia sa bude vzťahovať táto výnimka, zachovať mieru voľnej úvahy pre určenie tých z dotknutých verejností, pre ktorých takáto výnimka je najvhodnejšia, pokiaľ ide o prístup k duševným dielam, v plnej miere dodržiavajúc základné práva a najmä právo nebyť diskriminovaný.

39 Ďalej v prípade, že nejestvujú dostatočne presné kritériá Spoločenstva v smernici pre ohraničenie povinností z nej vyplývajúcich, je úlohou členských štátov rozhodnúť na ich štátnom území o najvhodnejších kritériách pre zabezpečenie jej dodržiavania v hraniciach uložených právom Spoločenstva a najmä dotknutou smernicou (pozri v tomto zmysle rozsudky zo 6. februára 2003, SENA, C-245/00, Zb. s. I-1251, bod 34, a zo 16. októbra 2003, Komisia/Belgicko, C-433/02, Zb. s. I-12191, bod 19).

40 V tejto súvislosti už bolo rozhodnuté, že článok 5 ods. 3 smernice povoľuje, ale nezaväzuje členský štát stanoviť výnimku pre niektoré kategórie zariadení. Preto ak okolnosti prevládajúce v predmetnom členskom štáte neumožňujú určiť náležité

kritériá pre platné rozlíšenie medzi kategóriami zariadení, je opodstatnené uložiť všetkým dotknutým zariadeniam povinnosť zaplatiť odmenu stanovenú v odseku 1 uvedeného článku (rozsudok Komisia/Belgicko, už citovaný, bod 20).

41 Za týchto podmienok je potrebné považovať žalobu podanú Komisiou za dôvodnú.

42 Preto treba konštatovať, že Portugalská republika si nesplnila povinnosti, ktoré jej vyplývajú z článkov 1 a 5 smernice tým, že všetky kategórie verejného vypožičiavania oslobodila od povinnosti zaplatiť odmenu autorom z dôvodu verejného vypožičiavania.

O trovách

43 Podľa článku 69 odseku 2 rokovacieho poriadku účastník konania, ktorý vo veci nemal úspech, je povinný nahradiť trovy konania, ak to bolo v tomto zmysle navrhnuté. Keďže Komisia navrhla zaviazať Portugalskú republiku na náhradu trov konania a Portugalská republika nemala úspech vo svojich dôvodoch, je opodstatnené zaviazať ju na náhradu trov konania.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (tretia komora) rozhodol a vyhlásil:

1. **Portugalská republika si nesplnila povinnosti, ktoré jej vyplývajú z článkov 1 a 5 smernice Rady 92/100/EHS z 19. novembra 1992 o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami v oblasti duševného vlastníctva tým, že všetky kategórie verejného vypožičiavania oslobodila od povinnosti zaplatiť odmenu autorom z dôvodu verejného vypožičiavania.**

2. **Portugalská republika je povinná nahradiť trovy konania.**

Podpisy